

Pregovori, šaljivi odgovori, vraže in še kaj (predstavitev ob anketi o šaljivih odgovorih v slovenščini)

dr. Matej Meterc, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

red. prof. dr. Vera Smole (Filozofska fakulteta UL)

izr. prof. dr. Jozef Pallay (Filozofska fakulteta UL)

Kaj imajo skupnega pregovori, šaljivi odgovori, vraže in podobni izrazi?

Pregovori so najbolj znan žanr ljudskega slovstva. Sorodni so jim reki in vraže, poznamo pa tudi izraze, ki nastopajo v dialogu (šaljivi odgovori, uganke itd.).

Ti izrazi so ustaljene oblike, ki se prenašajo in ohranjajo z ustnim izročilom. Različni vrste teh izrazov nosijo različne vrste sporočil. Pregovori (npr. *Brez muje se še čevelj ne obuje*) zlasti poučujejo in svetujejo, reki na slikovit način opišejo kako dogajanje (npr. *Mi o volku, volk iz gozda*), vraže opozarjajo in svarijo (npr. *Črna mačka prinaša nesrečo*), šaljivi odgovori (npr. *Toliko kot včeraj ob istem času* na vprašanje *Koliko je ura?*) pa ustvarijo šaljivo vzdušje ali omogočijo izogibanje pravemu odgovoru iz različnih vzrokov.

Te izraze jezikoslovci in folkloristi zbiramo in preučujemo. Strokovno jim rečemo *paremiološki izrazi* in so del paremiologije (vede o pregovorih in sorodnih izrazih) ter frazeologije. Od leta 2020 jih na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU vključujemo v *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov* (SPP) na slovarskem portalu Fran.si (<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=216&View=1&Query=%2A>). V nadaljevanju si lahko ogledate prikaz dveh strani slovarja.

Fran > Pregovori

*

Napredno iskanje

O slovarju ▾

Zadetki iskanja

deželaTUDI V VARIANTI IZRAZOV: [Dober glas seže v deveto vas, slab pa še dlje](#)

Celotno geslo Pregovori

diskutiratiTUDI V VARIANTI IZRAZOV: [O okusih se ne razpravlja](#)

Celotno geslo Pregovori

dlaka je sestavina izrazov[Kjer osel leži, tam dlako pusti](#)

Celotno geslo Pregovori

dober je sestavina izrazov[Boljša je domača gruda kot na tujem zlata ruda, Čisti računi, dobri prijatelji, Dober glas seže v deveto vas, Dober glas seže v deveto vas, slab pa še dlje, Dober sosed je več vreden kot vsa žlahta, Dober sosed je zlata vreden, Dobro blago se samo hvali](#)TUDI V VARIANTI IZRAZOV: [Bolje vrabec v roki kot golob na strehi, Vse se da, če se hoče](#)

Celotno geslo Pregovori

dobro je sestavina izrazov[Bolje drži ga, kot lovi ga, Bolje nekaj kot nič, Bolje vrabec v roki kot golob na strehi, Do poroke bo že dobro](#)TUDI V VARIANTI IZRAZOV: [Ne hvali dneva pred večerom](#)

Celotno geslo Pregovori

dobrota je sestavina izrazov[Dobrota je sirota](#)

Celotno geslo Pregovori

dolg je sestavina izrazov[Bog ima dolgo šibo, Čisti računi, dolga ljubezen](#)

Celotno geslo Pregovori

Vse na Franu

689853

689849

Slovarji

SSKJ²

97669

97669

eSSKJ

1641

1641

Sinonimni

75252

75252

Pravopis

92617

92617

ePravopis

6736

6736

Sprotni

988

988

Frazeološki ▲

3455

3451

Frazemi

3002

3002

Pregovori

453

449

Vežljivostni ▾

2661

2661

Etimološki ▾

29709

29709

Zgodovinski ▾

171920

171920

Terminološki ▾

65740

65740

Narečni ▾

39621

39621

Arhiv ▾

98536

98536

Svetovalnica

Jezikovna

2904

2904

Samostojni izpis sestavka

Kakor je prišlo, tako je odšlo.

POMEN

opisuje situacijo, ko kdo ali kaj izgine na podoben način, kot se je pojavil, pojavilo, zlasti nepričakovano, spontano; opisuje situacijo, ko se kaj izgubi tako zlahka, kakor se je pridobilo

VARIANTNOST

Kakor je, prišlo tako je odšlo.

+ + + + + + +

[PRIKAŽI VSE](#)

ZGLEDI

Ko je prodajalka stregla drugo stranko, je neopazno smuknil v čajno kuhinjo in tam iz kovinske blagajne vzel dnevni izkupiček. **Kakor je prišel, tako je odšel**, policisti pa pravijo, da so mu že na sledi.

Zanimivega pogovora z voditeljema je bilo kar prehitro konec in **tako kot je prišla, je Katie tudi odšla**.

Vzrokov za bolezen niso odkrili. **Kot je prišla, je odšla**.

Ko sem se enkrat zvečer vrnila domov, verižice ni bilo več. Ja, ampak zdaj se pa tudi dobro spomnim, da me ni nihče kregal, čeprav sem se bala, kaj bo rekla mama. Mogoče si je mislila: **Kakor je prišlo, tako je šlo**.

Bili smo mladi in takrat ne razmišljaš o tem, da bi kaj privarčeval za pokoj. **Kakor je prišlo, tako je šlo** in smo se imeli res super.

[Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov](#)

Cilji ankete o šaljivih odgovorih v slovenščini

Z anketo ugotavljamo, kateri izmed šaljivih odgovorov so med govorce slovenščine poznani in v kakšni meri. Poznanost spremljamo z vidika starosti govorcev, razširjenosti v različnih delih slovenskega govornega območja in podobno. Marsikateri šaljivi odgovor anketirancu ne bo znan (nekateri obstajajo samo v določenih narečjih), zato je dragocen tudi odgovor „ne poznam“. Pomemben del ankete je možnost vpisa variante šaljivega odgovora, saj mnogi taki izrazi nastopajo v večjem številu variant, ki se razlikujejo od govorca do govorca ter od kraja do kraja po načelu *Vsaka vas ima svoj glas*.

Šaljivi odgovori v slovenščini še niso dovolj raziskani. Nekaj člankov pa smo že uspeli objaviti:

METERC, Matej, PALLAY, Jozef. Nekonvencionalne replike v slovenščini z anketno raziskavo med slovenskimi govorce. Slavistična revija : časopis za jezikoslovje in literarne vede, letn. 68, št. 2, str. 211-227.

--. Unconventional replies : a special type of phraseme and a paremiological genre. Proverbium : yearbook of International Proverb Scholarship, 2019, 36, str. 165-181

--. Nekonvenčne repliky ako osobitný typ frazém a paremiologický žáner. Definícia a pilotný anketový výskum. Slovenská reč : časopis pre výskum slovenského jazyka, 84, 1, str. 47-71.

O temi je nastala tudi radijska oddaja (<https://val202.rtv slo.si/2019/08/jezikanje-nekonvencionalne-replike/>). Tudi po svetu tej temi še ni bilo posvečeno dovolj pozornosti; izjemo predstavljajo raziskave v ruščini. V prihodnosti načrtujemo izdajo zbirke šaljivih odgovorov v slovenščini in njihovih variant, najbolj poznane pa bomo lahko vključevali tudi v *Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov*.

HVALA ZA ZANIMANJE IN PRISPEVEK K OHRANJANJU USTNEGA IZROČILA Z
IZPOLNJEVANJEM VPRAŠALNIKA